

Seat No. : _____

TC-101

M.A. Sem. - II

April-2013

Sanskrit

(410EA) Bhagawat Puran

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

૧. (અ) નીચેના શ્લોકોનો આવશ્યક વિવરણ સાથે અનુવાદ કરો : (ગમે તે ત્રણ) ૭
- (૧) મૃત્યુર્જન્મવતાં વીર દેહેન સહ જાયતે ।
અઘ વાબ્દશતાન્તે વા મૃત્યુર્વેપ્રાણિનાં ધ્રુવઃ ॥
- (૨) સદિભઃ ક્ષિણોતિ તં તર્ષ તત્ આરાદ્ વિશુદ્ધયતિ ।
દરિદ્રસ્યૈવ યુજ્યન્તે સાધવઃ સમદર્શિનઃ ॥
- (૩) એતાવજ્જન્મસાફલ્યં દેહિનામિહ દેહિષુ ।
પ્રાણૈરર્થેર્ધયા વાચા શ્રેય એવાચરેત્ સદા ॥
- (૪) સ્વભાવતન્ત્રો હિ જનઃ સ્વભાવમનુવર્તતે ।
સ્વભાવસ્થમિદં સર્વ સદેવાસુરમાનુષમ્ ॥
- (૫) તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્નાથં મત્પરિગ્રહમ્ ।
ગોપાયે સ્વાત્મયોગેન સોઢયં મે વ્રત આહિતઃ ॥
- (૬) જનો વૈ લોક એકસ્મિન્ન વિદ્યાકામકર્મભિઃ ।
ઉચ્ચાવચાસુ ગતિષુ ન વેદ સ્વાં ગતિં ભ્રમન્ ॥
- (બ) “ધરાધરોષ્ઠા જલદોત્તરોષ્ઠો દર્યાનનાન્તો ગિરિશૃઙ્ગદંષ્ટ્રઃ ।
ધ્વાન્તાન્તરાસ્યો વિતતાધ્વજિહ્વઃ પરુષાનિલશ્વાસદવેક્ષણોષ્ઠાઃ ॥”
શ્લોકમાં કોની વાત કરવામાં આવી છે ? સમજાવો. ૪
- અથવા**
- ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની ઉલુખલલીલા નું વર્ણન કરો.
- (ક) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) સર્વ યાદવ રાજાઓની રાજધાની કઈ રહી છે ? શા માટે ?
- (૨) બલરામ નામ શાથી પડ્યું ?
- (૩) ચાર પ્રકારના ભોજનના નામ આપો.
૨. (અ) ભગવાન શ્રીકૃષ્ણે કરેલી લીલાઓનું વર્ણન કરો. ૭
- અથવા**
- ભાગવત પુરાણ સ્કન્ધ-૧૦ના અધ્યાય-૨૧ના આધારે “ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના વર્ણન” અંગે નોંધ લખો.
- (બ) ‘વેણુગીતમ્’ વિશે નોંધ લખો. ૪
- અથવા**
- ન મય્યાવેશિતધિયાં કામઃ કામાય કલ્પતે ।
ભર્જિતા ક્વથિતા ધાના પ્રાયો બીજાય નેષ્યતે ॥ શ્લોક સમજાવો.

- (ક) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) ભાગવત પુરાણ પ્રમાણે ચારે વર્ણના લોકો પોતાની આજીવિકાનો નિર્વાહ કેવી રીતે કરે છે ?
- (૨) ભગવાને વિભિન્ન યુગોમાં કયા કયા રંગ ધારણ કર્યા હતા ?
- (૩) શ્રીકૃષ્ણ કઈ માળા ધારણ કરે છે ?
- (૪) ભગવાન અવતાર કેમ ધારણ કરે છે ?
૩. (અ) મહાપુરાણના નિરોધ લક્ષણ ધરાવતા ભાગવતના નિયત ભાગને આધારે તત્ત્વજ્ઞાનને વર્ણવો. ૭
- અથવા**
- ‘વસ્ત્રાહરણલીલા’ નું આધ્યાત્મિક અર્થઘટન સમજાવો.
- (બ) “મામેશ્વર્યશ્રીમદાન્ધો દણ્ડપાણિં ન પશ્યતિ । ૪
- તં ભ્રંશયામિ સમ્પદ્ભવો યસ્ય ચેચ્છામ્યનુગ્રહમ્ ।।” શ્લોક સમજાવો.
- અથવા**
- ભાગવત પુરાણ ૧૦-૨૪ અન્તર્ગત કર્મની વિભાવના સ્પષ્ટ કરો.
- (ક) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) આત્મજ્ઞાની અંતર્દ્રષ્ટિ દ્વારા અન્તર્યામિની ઉપાસના કરતા કયા અમરપદને પ્રાપ્ત કરે છે ?
- (૨) ‘અઘાસુર’ નો તાત્વિક અર્થ શું છે ?
- (૩) “એક જીવ બીજું શરીર પામ્યા પછી જ શરીર છોડે છે.” આ વાત કોનું ઉદાહરણ આપીને સમજાવી છે ?
૪. (અ) શ્રીમદ્ ભાગવતપુરાણમ્ ના દશમસ્કન્ધ નો સાર લખો. ૭
- અથવા**
- પુરાણના લક્ષણો જણાવી દશમાસ્કન્ધના લક્ષણની ચર્ચા કરો.
- (બ) પુરાણ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ આપી ભાગવતના રચનાકાળ વિશે નોંધ લખો. ૪
- અથવા**
- અવતાર શબ્દની વ્યાખ્યા આપી દસમાસ્કન્ધમાં આવેલ અવતારની ચર્ચા કરો.
- (ક) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) શ્રીમદ્ ભાગવત્ શબ્દનો અર્થ આપો.
- (૨) પુરાણોની રચના કોણે કરી ?
- (૩) ભાગવતના ૧૦મા સ્કન્ધનું લક્ષણ કયું છે ?
૫. નીચેના પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો. ૧૪
- (૧) વંશાનુચરિતમ્ એટલે શું ?
- (૨) શ્રીમદ્ ભાગવતના અન્ય કેટલા નામો છે ? કયા કયા ?
- (૩) શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કેટલા પ્રકારની પરંપરાઓ સ્વીકારવામાં આવી છે ? કઈ કઈ ?
- (૪) શ્રી માધવાચાર્યજીએ કઈ ટીકા લખી છે ?
- (૫) રાસલીલામાં શેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે ?
- (૬) શ્રીમદ્ ભાગવત ઉપપુરાણ છે કે મહાપુરાણ ? કારણ.
- (૭) ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પ્રાણીમાત્રની અંદર અને બહાર કયા કયા સ્વરૂપે રહેલ છે ?

Seat No. : _____

TC-101

M.A. Sem. - II

April-2013

Sanskrit

(410 EB) Vyakaran Shastra

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

૧. (ક) નીચેનામાંથી ગમે તે એક સૂત્રને સોદાહરણ સમજાવો. ૭
- (૧) વૃદ્ધિરાદૈચ્ ।
(૨) ઈદૂદેદ્વિવચનં પ્રગૃહ્યમ્ ।
(૩) દાધાધ્વદાપ્ ।
- (ખ) નીચેના પ્રયોગોમાં કઈ સંજ્ઞા થાય છે ? અને તેનું શું ફળ મળે છે ? તે સમજાવો. (ગમે તે બે) ૪
- (૧) તરિતા
(૨) અગ્નિઃ
(૩) સર્વસ્માત્
- (ગ) નીચેના પ્રશ્નોનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) કયા બે ધાતુઓમાં ઈક્ ના સ્થાનમાં થનાર ગુણ અને વૃદ્ધિ થતા નથી ?
(૨) ઉચ્ચારણ સ્થાન અને પ્રયત્ન સમાન હોવા છતાં કોની કોની પરસ્પર સવર્ણસંજ્ઞા થતી નથી ?
(૩) કયા કયા શબ્દોની જસ્ સંબંધી કાર્યમાં સર્વનામ્ સંજ્ઞા વિકલ્પે થાય છે ?
૨. (ક) નીચેનામાંથી ગમે તે એક સૂત્રને ઉદાહરણ સહિત સમજાવો. ૭
- (૧) આદ્યન્તૌ ટકિતૌ ।
(૨) અલોઽન્ત્યસ્ય ।
(૩) તસ્માદિત્યુત્તરસ્ય ।
- (ખ) નીચે જણાવેલા પ્રયોગો કયા પરિભાષા સૂત્રના ઉદાહરણ બની શકે છે, તે સવિવરણ સમજાવો. ૪
- (૧) માતાપિતરૌ ।
(૨) ભવિતવ્યમ્ ।
(૩) વધ્યુદકમ્ ।
- (ગ) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) સૂત્રમાં આવેલ ષષ્ઠ્યન્ત પદનો જો અન્ય પદ સાથે સીધો સંબંધ ન થતો હોય, ત્યારે તે ષષ્ઠ્યન્ત પદનો શો અર્થ કરવામાં આવે છે ?
(૨) સ્થાનકૃત, અર્થકૃત, ગુણકૃત વગેરે આનન્તર્યોમાં સૌથી વધુ બળવાન આનન્તર્ય કયું છે ?
(૩) ડરણ્ રપરઃ સૂત્રમાં ડઃ નો શો અર્થ થાય છે ?

૩. (ક) નીચેનામાંથી ગમે તે એક અનિદેશ સૂત્રને ઉદાહરણ સહિત સમજાવો : ૭
- (૧) આઘન્તવદેકસ્મિન્ ।
- (૨) દ્વિર્વચનેઽચિ ।
- (ખ) નીચેના પ્રયોગો કયા અનિદેશ સૂત્રના ઉદાહરણ છે, તે જણાવો. ૪
- (૧) પશ્યતિ ।
- (૨) કણ્ઠૂતિઃ ।
- (ગ) નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર આપો. ૩
- (૧) આદેશને સ્થાનિવત્ માનવાથી શું ફળ મળે ? ઉદા. આપી સમજાવો.
- (૨) પરનિમિત્તક અજાદેશ સ્થાનિવત્ ગણાતો ન હોય, એવી ગમે તે બે વિધિઓ જણાવો.
- (૩) અનિદેશ સૂત્રનું કાર્ય જણાવો.
૪. (ક) નીચેનામાંથી ગમે તે એક પ્રશ્નનો સવિસ્તાર જવાબ આપો. ૭
- (૧) સંજ્ઞાસૂત્રો લાઘવસિદ્ધિમાં કઈ રીતે ઉપયોગી થાય છે ? તે ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.
- (૨) અનુવૃત્તિની સૂત્રલાઘવમાં ઉપાદેયતા અને અનુવૃત્તિના પ્રકારોને સોદાહરણ સમજાવો.
- (૩) પરિભાષા સૂત્રોની વિધિસૂત્ર સાથે એકવાક્યતા સાધવા પ્રયોજતા યથોદેશપક્ષ અને કાર્યકાલપક્ષને સમજાવો.
- (ખ) નીચેનામાંથી ગમે તે બે પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૪
- (૧) પાણિનિ પ્રત્યાહાર કેવી રીતે બનાવે છે ? ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.
- (૨) અઙ્ઞ ઈત્યાદિ ચૌદ સૂત્રોને માહેશ્વર સૂત્રો શા માટે કહે છે ?
- (૩) અધિકાર અને અનુવૃત્તિનો તફાવત આપો.
- (ગ) જોડકાં જોડો : ૩
- (૧) સ્વલ્યાક્ષરમસન્દિગ્ધમ્ । (અ) વાર્તિકમ્
- (૨) સૂત્રાર્થો વર્ણયતે યત્ર (બ) ભાષ્યમ્
- (૩) ઉક્તાનુક્તદુરુક્તાનાં ચિન્તાપ્રવર્તકમ્ (ક) સૂત્રમ્
૫. (ક) નીચેનામાંથી ગમે તે એક વિશે નોંધ લખો. ૭
- (૧) અષ્ટાધ્યાયીના પૂરક ગ્રન્થો
- (૨) વ્યાકરણશાસ્ત્રમાં પતંજલિનું સ્થાન
- (૩) વ્યાકરણશાસ્ત્રમાં ભટ્ટોજિ દીક્ષિતનું સ્થાન.
- (ખ) નીચેનામાંથી ગમે તે બે પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો. ૪
- (૧) પાણિનીય સૂત્રોમાં ઉલ્લેખાયેલ બે વૈયાકરણોના નામ આપો.
- (૨) કાશિકા અને સિદ્ધાન્તકૌમુદીમાં સૂત્રક્રમની દૃષ્ટિએ શો તફાવત છે ?
- (૩) ભટ્ટોજિ દીક્ષિતે વ્યાકરણમાં સિદ્ધાન્તોને ચાંદની (કૌમુદી) નું રૂપક શા માટે આપ્યું છે ?
- (ગ) નીચેના પ્રશ્નોનો એક વાક્યમાં જવાબ આપો. ૩
- (૧) સૂત્રકાર પાણિનિનો સમય લગભગ કયો માનવામાં આવે છે ?
- (૨) વાર્તિકો કોણે રચ્યા છે ?
- (૩) મહાભાષ્યમાં કેટલા આસ્તિકો આવેલા છે ?